

# **Медіація в роботі юриста. Курс лекцій**

Курс лекцій охоплює теоретичні основи, правові засади, етичні норми та практичні навички застосування медіації в юридичній діяльності. Він є стислим викладенням лекційного матеріалу навчального курсу. Курс лекцій надає орієнтир здобувачам освіти для використання додаткових матеріалів навчального курсу з медіації в роботі юриста — підручника, коментарів Закону «Про медіацію», монографій, статей, матеріалів судової практики. Для діагностики рівня засвоєння знань запропоновано питання для самоконтролю. Для поглибленого вивчення теоретичних основ курсу рекомендовано літературу.

Курс лекцій розрахований на здобувачів освіти спеціальності «Право», а також викладачів, слухачів різних тематичних програм із медіації, фахівців та практиків.

**ЗВО «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

**МЕДІАЦІЯ  
В РОБОТІ ЮРИСТА**

**Курс лекції**

*Навчальний посібник*

*За загальною редакцією  
д-ра юрид. наук, проф. О. О. Кармази,  
канд. юрид. наук, доц. Т. В. Федоренко*

**Київ  
Університет «Україна»  
2026**

УДК 347.4, 347.5  
М42

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою  
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»  
(протокол № 2 від 18.12.2025 р.)*

**Рецензенти:**

*Карацук К. Л.*, д-р філософії права, медіатор, адвокат, приватний виконавець, голова Комітету з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів при РПВУ, голова ГО «Асоціація медіаторів-правників України»;

*Кучер Т. М.*, д-р юрид. наук, доцент, проф. кафедри публічно-правових дисциплін Київського міжнародного університету.

**Медіація в роботі юриста.** Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. О. Кармази, Т. Федоренко. — Київ : Університет «Україна», 2026. — 240 с.

ISBN 978-966-388-738-8

Курс лекцій охоплює теоретичні основи, правові засади, етичні норми та практичні навички застосування медіації в юридичній діяльності. Він є стислим викладенням лекційного матеріалу навчального курсу. Курс лекцій надає орієнтир здобувачам освіти для використання додаткових матеріалів навчального курсу з медіації в роботі юриста — підручника, коментарів Закону «Про медіацію», монографій, статей, матеріалів судової практики. Для діагностики рівня засвоєння знань запропоновано питання для самоконтролю. Для поглибленого вивчення теоретичних основ курсу рекомендовано літературу.

Курс лекцій розрахований на здобувачів освіти спеціальності «Право», а також викладачів, слухачів різних тематичних програм із медіації, фахівців та практиків.

УДК 347.4, 347.5

ISBN 978-966-388-738-8

© Університет «Україна», 2026

# ЗМІСТ

<b>Передмова</b> .....	4
<b>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА. ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ МЕДІАЦІЇ</b> .....	6
Тема 1. Поняття та види альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб .....	6
Тема 2. Джерела регулювання відносин під час застосування альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб (на прикладі медіації) .....	61
Тема 3. Медіація як позасудова форма захисту прав та інтересів осіб .....	78
Тема 4. Принципи медіації .....	98
Тема 5. Права та обов'язки учасників медіації .....	133
Тема 6. Цивільно-правові договори в процедурі медіації .....	160
<b>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. МЕДІАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА. ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В ОКРЕМИХ СФЕРАХ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ</b> .....	174
Тема 7. Медіаційна процедура в цивільному судочинстві .....	174
Тема 8. Медіаційна процедура в господарському судочинстві .....	188
Тема 9. Медіаційна процедура в адміністративному судочинстві .....	202
Тема 10. Медіація в кримінальному провадженні. Відновне правосуддя .....	211
<b>Закон України «Про медіацію»</b> .....	220

## ПЕРЕДМОВА

*Найбільш вільною державою можна назвати таку, де люди мають всі людські та суспільні права, які тільки встановлено у світі.*

Леся Українка

У сучасному суспільстві, яке характеризується динамічними змінами, зростанням соціальних і економічних взаємозв'язків та ускладненням правових відносин, питання ефективного вирішення конфліктів набуває особливої актуальності. Юридична професія вимагає від фахівця не лише ґрунтовних знань законодавства та правозастосовної практики, а й високого рівня комунікативної та психологічної компетентності. Саме у цьому контексті медіація виступає ключовим інструментом, здатним забезпечити швидке, справедливе та ефективне врегулювання спорів без необхідності тривалих і ресурсомістких судових процедур.

Медіація відіграє важливу роль у суспільстві, оскільки дозволяє вирішувати конфлікти та спори мирним шляхом, без тривалих судових спорів і зайвих емоційних витрат, часових витрат та витрат матеріальних ресурсів. Вона спрямована на пошук взаємовигідного рішення для обох сторін медіації, враховуючи їхні інтереси, що особливо важливо в особистому, професійному та суспільному житті людини.

Навчальний посібник «Медіація в роботі юриста» створено з метою систематизації знань щодо сутності, правових засад, методології та практичних аспектів медіаційної діяльності. Він поєднує теоретичні положення, що розкривають концептуальні основи медіації, із практичними рекомендаціями щодо її застосування в різних сферах права: цивільному, адміністративному, сімейному, господарському та кримінальному. Особлива увага приділена ролі юриста як посередника, консультанта та фасилітатора процесу, здатного не лише керувати комунікацією між сторонами, а й відновлювати довіру, сприяти конструктивному діалогу та досягненню взаємовигідних домовленостей.

Посібник також містить аналіз міжнародного досвіду застосування медіації, що дозволяє оцінити перспективи її розвитку в українській правовій системі та адаптувати світові практики до національних умов. Використання матеріалів цього видання сприятиме формуванню у здобувачів освіти, аспірантів та практикуючих юристів необхідних компетенцій для ефективної професійної діяльності, розвитку навичок управління конфліктами та стратегічного прийняття рішень у сфері правових відносин.

Ми сподіваємося, що цей навчальний посібник стане не лише джерелом фундаментальних знань, а й практичним інструментом для підготовки висококваліфікованих юристів, здатних активно застосовувати методи медіації для забезпечення справедливості та стабільності в суспільних і правових процесах.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.  
ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ МЕДІАЦІЇ

**ТЕМА 1**

**ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПОЗАСУДОВИХ  
ФОРМ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ОСІБ**

**План лекції:**

1. Форми, способи та засоби захисту прав та інтересів осіб.
2. Поняття «конфлікт» та «спір» в альтернативних позасудових формах захисту прав та інтересів осіб.
3. Поняття, значення та класифікація альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб.
4. Переговори як вид альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб.
5. Третейський розгляд як вид альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб.
6. Арбітраж як вид альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб.

***Мета лекції:** розкрити сутність, значення та класифікацію альтернативних позасудових форм захисту прав та інтересів осіб, показати їхню роль у сучасній правовій системі та практиці юриста; усвідомити переваги альтернативного врегулювання спорів (ADR) порівняно з традиційним судовим розглядом, а також оволодіти базовими знаннями щодо медіації, арбітражу, переговорів, примирення, омбудсменства та інших форм мирного вирішення конфліктів.*

**1. Форми, способи та засоби захисту прав та інтересів осіб**

Захист прав та інтересів здійснюється у визначеній законом формі (юрисдикційна та неюрисдикційна), за допомогою законодавчо встановлених способів (визнання права, заборона вчинення певних дій та ін.) та з використанням не заборонених законом засобів (скарг, позову, мирової угоди, угоди за результатами медіації та ін.), у межах і в порядку, передбачених законом.

Так, наприклад, відповідно до ст. 15 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) кожна особа має право на захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування здійснюють захист цивільних прав та інтересів у межах, на підставах та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законом (ст. 17 ЦК).

У правовій науці не сформовано єдиного підходу до розуміння форми захисту прав. Під «формою захисту» суб'єктивного права вчені розуміють: процесуальний порядок, який забезпечує реалізацію права на захист; порядок, в якому зазначені заходи реалізуються, що визначається діяльністю компетентних органів щодо захисту прав через встановлення фактичних обставин, застосування до них норм права, ухвалення рішення та здійснення контролю за його виконанням; юридичну категорію, що вказує на суб'єкта, який здійснює захист невизнаного, порушеного чи оспорюваного права, а також на загальний порядок вчинення дій цим суб'єктом щодо здійснення захисту.

Вченими доведено, що форма правового захисту має охоронно-правову природу, залежить від матеріально-правової вимоги, є елементом інституту захисту, що опосередковується певним процесуальним або процедурним порядком, визначеним нормами матеріального та процесуального права, що спрямовані на відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і законних інтересів.

Тобто, *форма захисту прав, свобод та інтересів осіб у вузькому розумінні* — це визначений законом різновид юрисдикційної чи неюрисдикційної діяльності, спрямованої на захист та відновлення порушених, невизнаних чи оспорюваних прав осіб державними органами та органами місцевого самоврядування (адміністративний захист), судом (судовий захист), медіатором, третейським судом, міжнародним комерційним арбітражем (альтернативний судовому захист). Додатковою формою є самозахист, коли особа самостійно вживає заходів, не заборонених законом, для захисту своїх прав.



[Перейти на сайт →](#)